

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

CULTUROLOGICAL PRINCIPLES OF THE PEDAGOGICAL PROCESS

УДК 378.015.31:172.3 – 029:39

Чжан Сяосін

ORCID iD 0000–0003–2183–500X

аспірант,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, 02000 Київ, Україна,
527560292@qq.com

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ВИХОВАНOSTІ ЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті обґрунтовано підходи до визначення критеріїв, показників та виявлення рівня вихованості етнічної толерантності студентів. Обґрунтовано критерії оцінки вихованості етнічної толерантності студентів (когнітивний, емоційно–мотиваційний, поведінковий), відповідні показники та рівні вихованості (мінімальний, середній, достатній), надано їх змістову характеристику. Визначено перелік діагностичних методів і для оцінки рівнів вихованості етнічної толерантності студентів. Виявлено недоліки в сучасному стані виховної роботи вищих навчальних закладів за напрямом вихованості етнічної толерантності студентів. Здійснено оцінку та аналіз стану вихованості етнічної толерантності студентів. Розроблення змістовно-технологічного забезпечення виховання етнічної толерантності студентів засобами музичного клубу визначено як перспективне завдання експериментальної роботи.

Ключові слова: виховання етнічної толерантності; діагностичні методи; критерії оцінки вихованості етнічної толерантності; показники етнічної толерантності; рівні вихованості.

Вступ. У сучасних умовах політичних та економічних крих, що зазнає Україна, як ніколи, стає очевидним, що мир і злагода в сучасному співіснуванні можуть бути досягнуті й збережені не за допомогою зброї і конфліктів, а шляхом налагодження взаємовідносин між людьми на основі етичних, моральних і культурних законів.

Система освіти нині має забезпечувати виховання людини демократичного світогляду й культури, яка поважає права і свободи особистості, традиції народів і культур світу, національний, релігійний вибір особистості та повинна спрямовуватися на виховання культури миру і міжособистісних відносин. Нова виховна парадигма визначає головними цінностями ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності та виваженості (Наказ МОН № 641 від 16.06.15 року).

Мета статті – обґрунтувати критерії оцінки вихованості етнічної толерантності студентів, відповідні показники та рівні вихованості і надати їх змістову характеристику.

Критеріальний апарат дослідження. Здійснене нами узагальнення підходів до сутності та специфіки виховання етнічної толерантності студентської молоді викликало потребу до більш широкого вивчення загальної системи виховання етнічної толерантності з урахуванням її різних складових, чинників і механізмів. Ми визначили, що нашим наступним завданням має стати поглиблений аналіз емоційних і особистісних аспектів виховання етнічної толерантності, звернення до особливостей і детермінант етнічної толерантності в позанавчальній діяльності вищого навчального закладу, та подальша розробка методичного інструментарію вимірювання етнічної толерантності студентів. Таким інструментарієм має стати критеріальний апарат нашого дослідження. Ми будемо виходити з визначення С. Сисоевої, що тлумачить критерії як ознаки, на яких здійснюється оцінка досліджуваного об'єкта, явища, що визначають реальний стан, рівень сформованості об'єкта (2009). Ці ознаки повинні враховувати вікові

особливості виявлення досліджуваних якостей особистості, охоплювати основні види її діяльності (навчання, праця, громадська діяльність, вільне спілкування у соціумі тощо), характеризувати поведінку студента та в різних ситуаціях, а також відображати стійкість виявлення певної якості.

Отже, під *критеріями вихованості етнічної толерантності студентів* ми будемо розуміти систему ознак, на основі яких буде здійснюватися оцінка рівня вихованості визначено феномену в позанавчальній діяльності вищого навчального закладу.

Для нашого дослідження також було важливо визначити співвіднесення понять «критерії» та «показники» вихованості етнічної толерантності студентів.

Великий тлумачний словник сучасної української мови констатує, що показник – це «свідчення, доказ, ознака чого–небудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому–небудь» (Білодід, 1976). Отже, ми будемо вважати, що кожен з критеріїв вихованості етнічної толерантності студентів є сукупністю показників–індикаторів, що дозволяють виявити рівень сформованості усвідомлення, прийняття та проявів етнічної толерантності студентів.

Ми здійснили аналіз підходів до визначення критеріїв та показників, що в сучасних педагогічних дослідженнях визначають різні аспекти сформованості толерантності та етнічної полікультурності особистості.

Так, у формуванні полікультурної компетентності у молоді Л. Перетяга (2007) визначає такі структурні компоненти: когнітивний, афективний, операційний, поведінковий та здійснює оцінку рівня компетентності за такими ж критеріями.

Л. Бернадською (2005) уточнено сутність та структурні компоненти толерантності як особистісного утворення та визначено, що структура толерантності містить когнітивний, емоційно–ціннісний, поведінково–діяльнісний компоненти. Авторка наголошує, що на виховання толерантності впливають наступні чинники: виховання, досвід, спілкування, культура, цінності, потреби, інтереси, характер, темперамент, звички, емоційність та тип поведінки особистості.

Аналіз досліджень, в яких відображено різні аспекти трактування критеріїв та показників виховання етнічної толерантності дозволив нам визначити власний підхід до критеріїв та показників вихованості етнічної толерантності студентів.

Значна група дослідників проблеми формування толерантності молоді зазначають, що знання про етнічну толерантність набувають провідного значення саме як сукупність інформативних одиниць, що ґрунтуються на об'єктивних закономірностях міжетнічної взаємодії у світі. Значення знань у вихованні етнічної толерантності студентів важко переоцінити, оскільки інформація, що отримує молода людина з різних джерел з часом акумулюється у

вигляді стійких переконань про характер, поведінку представників етносу, стереотипів щодо різних етнічних груп. Саме тому нами обрано *когнітивний критерій* вихованості етнічної толерантності студентів як систему оцінювання показників обізнаності, світоглядних орієнтирів, суджень студентів щодо етнічної толерантності як соціального феномену. Такі знання нерідко виражають суб'єктивний досвід особистості, який також впливає на загальну поінформованість особистості. Ми визначили такі показники когнітивного критерію вихованості етнічної толерантності студентів, як: наявність знань про сутність та складові етнічної толерантності; усвідомлення значущості етнічної толерантності; знання про культуру, традиції, інших країн.

Емоційно–мотиваційний критерій вихованості етнічної толерантності студентів є еталоном оцінки міжетнічних інтересів і міжетнічної спрямованості студентів. Даний критерій ми розглядаємо як сукупність оцінок прагнень, намірів, переконань, установок на толерантні стосунки. Також цей критерій визначає сформованість емоцій, потреб, мотивів діяльності, що спрямовані на досягнення взаєморозуміння у процесі міжособистісних поліетнічних відносин. При цьому емоції можуть мати альтруїстичний, комунікативний чи практико–орієнтований характер. Ми вважали, що найбільш яскравими показниками вихованості етнічної толерантності студентів, що можуть виступити в якості індикатора даного критерію є наступні прояви: бажання спілкуватися з представниками інших етнічних груп; прагнення допомагати встановленню толерантних стосунків між представниками різних етносів; задоволеність від характеру, змісту взаємодії з представниками інших етнічних груп.

Поведінковий критерій вихованості етнічної толерантності студентів дозволяє оцінити оволодіння сукупністю дій та операцій, що забезпечують розв'язання стандартних та нестандартних ситуацій в практичній діяльності; вмінь та навичок, якість засвоєння й узагальнення яких необхідні для здійснення ефективної взаємодії на засадах етнічної толерантності. Цей критерій визначається наявністю в діях студента вмінь та навичок толерантного, безконфліктного поводження з представниками інших етнічних груп, прагнення долучити інших студентів до продуктивної поліетнічної взаємодії. На нашу думку, показниками вихованості етнічної толерантності студентів за даним критерієм мають стати такі якості, як: здатність до діалогу з представниками інших етнічних груп; наявність позитивного досвіду поліетнічної взаємодії; готовність чинити опір етнічним упередженням та стереотипам.

Визначення критеріїв та показників вихованості етнічної толерантності студентів потребувало від нас розробки методики оцінювання досліджуваного процесу з використанням порівняльних, рівневих характеристик. За основу рівневої оцінки вихованості етнічної толерантності студентів нами

закладено такі вимоги, як: системність сформованості показників, їх функціональну єдність та розвивальну спрямованість.

На даному етапі дослідження нами було введено поняття «рівень вихованості етнічної толерантності студентів». У дослідженні ми під *рівнем вихованості етнічної толерантності студентів* будемо розуміти частоту, постійність та яскравість прояву даних показників в знаннях, ставленнях, емоційних оцінках, орієнтаціях, вчинках студентів.

Нами визначено три рівні вихованості етнічної толерантності студентів (достатній, середній, мінімальний) та надано їх змістову характеристику. *Достатній рівень* передбачає помітність, яскравість та постійність проявів показників вихованості етнічної толерантності студентів. Студентам, показники яких сформовані на достатньому рівні притаманне свідоме прагнення допомагати встановленню толерантних стосунків між представниками різних етносів, що базується на знаннях про культуру, традиції, інших країн та етносів. Дані студенти в поведінці виявляють здатність до діалогу з представниками інших етнічних груп, вони демонструють широкий спектр конструктивних умінь толерантного поведіння, прагнуть залучити інших до досвіду поліетнічної взаємодії.

Середній рівень сформованості показників етнічної толерантності студентів передбачає ситуативний характер прояву ознак явища, що досліджується. У студентів, показники яких сформовані на середньому рівні присутнє усвідомлення значущості, цінності етнічної толерантності; наявний досвід толерантної поведінки стосовно представників інших етнічних груп, у певних ситуаціях вони демонструють обізнаність, в діях вони керуються нормами толерантної поведінки. Проте ці прояви не мають постійного характеру, виявляються приблизно в половині випадків, вирізняються ситуативністю поведінки, виникають під контролем викладача чи в тих ситуаціях, коли студент сам у цьому зацікавлений.

Мінімальний рівень передбачає відсутність чи мінімальність проявів показників етнічної толерантності студентів. Показники толерантності в знаннях, ставленнях, емоціях і поведінці студентів спостерігаються рідко, майже непомітно, ці прояви мають епізодичний характер. Студенти, показники етнічної толерантності яких сформовані на мінімальному рівні не виявляють здатності до діалогу з представниками інших етнічних груп залучатися, уникають участі в формах виховної роботи за напрямком виховання етнічної толерантності.

У характеристиці рівнів вихованості етнічної толерантності студентів ми свідомо не використовували поняття «високий» чи «оптимальний», стосовно рівня сформованості показників етнічної толерантності, оскільки в нашому дослідженні йдеться про студентську молодь, тому говорити про високий чи еталонний рівень зарано, оскільки досвіду толерантної поведінки людина набуває все життя. Також ми вважали, що термін «низький рівень» не відображає сутність такого явища, як етнічна толерантність студентів, оскільки йдеться про молодих людей, що виростили в поліетнічній країні. Саме тому ми вважали за можливе використати поняття «мінімальний рівень»

На наступному етапі експериментальної роботи ми здійснили оцінку рівнів вихованості етнічної толерантності студентів п'яти вищих навчальних закладів України. В експерименті взяло участь 514 студентів II–III курсів спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», «Менеджмент», «Правознавство». Відібрано та застосовано ряд діагностичних методів та методик: опитування, тестування, ранжування, нарративні методики (есе, міні-твори), метод включеного спостереження, метод незалежних експертних оцінок тощо. Отримані в результаті констатувального етапу експерименту дані подано для студентів контрольних та експериментальних груп груп та узагальнено в змісті таблиці.

Таблиця 1

Узагальнені дані рівнів вихованості етнічної толерантності студентів контрольних та експериментальних груп (констатувальний етап)

Рівні	ЕГ (255 осіб)		КГ (259 осіб)	
	%	осіб	%	осіб
Мінімальний	38,82	99	38,99	101
Середній	43,92	112	43,63	113
Достатній	17,26	44	17,38	45

Аналіз даних таблиці дозволив засвідчити, що переважна більшість показників вихованості етнічної толерантності студентів сформована на середньому рівні. Помітна частка студентів засвідчила мінімальний рівень вихованості показників етнічної толерантності (приблизно 38% як для контрольних, так і експериментальних груп). Найменша кількість студентів досягнула показників достатнього рівня.

Якщо взяти середній арифметичний показник за трьома критеріями, то він становить 17,26% в ЕГ та 17,38% в КГ.

Дані експерименту засвідчили, що найменш сформованим показником поведінкового критерію стала готовність студентів чинити опір етнічним упередженням та стереотипам. На достатньому рівні цей показник було визначено в 14,51%

(37 осіб) в ЕГ та в 13,90% (36 осіб) учасників КГ. Ми усвідомлювали, що формування такої готовності є складною інтегративною властивістю та потребує включення студентів в систему практичної роботи по формуванню навичок активної етнічної толерантності.

Висновки. Таким чином результати аналізу експериментальної роботи переконали нас в необхідності компенсації виявлених недоліків у процесі виховання етнічної толерантності студентської молоді засобами позанавчальної

виховної роботи. У якості провідної комплексної форми виховання етнічної толерантності нами було обрано студентський музичний клуб. Актуальність визначення даної форми роботи підтвердило ранжування відповідей студентів.

Перспективами подальшої роботи визначено: розроблення змістовно-технологічного забезпечення виховання етнічної толерантності студентів засобами музичного клубу; визначення переваг клубної роботи у вихованні толерантності студентської молоді.

Література

- Бернадська Л. В. Теоретичні аспекти виховання толерантності. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. пр.* / наук. ред. М. Б. Євтуха. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2005. Вип. № 29. С. 97–99.
- Білодід І. К. Словник української мови: в 11 томах. Том 7. Київ: Наукова думка, 1976. 723 с.
- Перетяга Л. Є. Формування полікультурної компетентності у молоді як засіб запобігання виникнення міжетнічних конфліктів. *Освітнянські обрії: реалії та перспективи: зб. наук. праць*. Київ: Ін-т проф.-тех. Освіти, 2007. №1. С. 229–232.
- Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах (Наказ МОН № 641 від 16.06.15 року). URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154 (дата звернення: 17.11.2017).
- Сисоева С. О., Кристопчук Т. Є. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: навч.-метод. посіб. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 460 с.

References

- Bernads'ka, L. V. (2005). Teoretychni aspekty vykhovannya tolerantnosti [Theoretical aspects of the education of tolerance.]. *Teoretychni pytannya kul'tury, osvity ta vykhovannya* : zb. nauk. pr. Kyiv, Ukraine: Vyd. centr KNLU, Vyp 29, 97–99 (ukr).
- Bilodid, I. K (1976). *Slovyk ukrayins'koyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]* : v 11 tomakh. T. 7. Kyiv, Ukraine: Naukova dumka (ukr).
- Peretyaga, L. Ye. (2007). Formuvannya polikulturnoyi kompetentnosti u molodi yak zasib zapobigannya vynyknennya mizhetnichnykh konfliktiv [Formation of Youth' Multicultural Competence as a Means to Prevent Interethnic Conflicts.]. *Osvityanski obriyi: realiyi ta perspektyvy: zb. nauk. pracz*. K.: In-t prof.-tex. osvity, 1. S. 229–232 (ukr).
- Pro zatverdzhennya Konceptsiyi nacionalno-patriotychnogo vykhovannya ditej i molodi, zakhodiv shhodo realizatsiyi Konceptsiyi nacionalno-patriotychnogo vykhovannya ditej i molodi ta metody'chnykh rekomendacij shhodo nacional'no-patrioty'chnogo vykhovannya y zagalnoosvitnykh navchalnykh zakladakh [Approval of the Concept of National Patriotic Education of Children and Youth, Measures to Implementation of the Concept of National Patriotic Education of Children and Youth and Methodological Recommendations on National Patriotic Education in General Educational Institutions.].* (Nakaz MON № 641 vid 16.06.15 roku). Retrieved from http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154 (ukr).
- Sysoyeva, S. O., & Krystopchuk, T. Ye. (2009). *Pedagogichnyj eksperyment u naukovykh doslidzhennyakh nepererвної profesijnoyi osvity [Pedagogical experiment in scientific researches of continuous professional education.]: navch.-metod. posib*. Luc'k, Ukraine: VAT «Volynska oblasna drukarnya» (ukr).

КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ ВОСПИТАННОСТИ ЭТНИЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Сяосин Чжан, аспирант, Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, ул. Пирогова, 9, 02000 Киев, Украина, 527560292@qq.com

В статье обоснованы подходы к определению критериев, показателей и выявления уровня воспитанности этнической толерантности студентов. Обоснованы критерии оценки воспитанности этнической толерантности студены (когнитивный, эмоционально-мотивационный, поведенческий), соответствующие показатели и уровни воспитанности (минимальный, средний, достаточный), представлено их содержательную характеристику. Определен перечень диагностических методов и для оценки уровней воспитанности этнической толерантности студентов. Выявлены недостатки в современном состоянии воспитательной работы высших учебных заведений по направлению воспитания этнической толерантности студентов.

Осуществлена оценка и анализ воспитанности этнической толерантности студентов. Разработку содержательно-технологического обеспечения воспитания этнической толерантности студентов средствами музыкального клуба определено как перспективную задачу экспериментальной работы.

Ключевые слова: воспитание этнической толерантности; диагностические методы; критерии оценки воспитанности этнической толерантности; показатели этнической толерантности; уровни воспитанности.

CRITERIA, INDEXES AND LEVELS OF BREEDING OF ETHNIC TOLERANCE OF STUDENT YOUNG PEOPLE

Xiaoxing Zhang, PhD student, National Pedagogical Drahomanov University, 9 Pirogova Str.,
02000 Kyiv, Ukraine, 527560292@qq.com

In the article, going is reasonable near determination of criteria, indexes and exposure of level of breeding of ethnic tolerance of students. The criteria of estimation of breeding of ethnic tolerance are reasonable froze (intellectual, emotionally-motivational, behavior), corresponding indexes and levels of breeding (minimum, middle, sufficient), they are given semantic description. The list of diagnostic methods is certain for the estimation of levels of breeding of ethnic tolerance of students. The shortcomings in the current state of educational work of higher educational institutions in the direction of education of ethnic tolerance of students are revealed. An estimation and analysis of the testes of breeding of ethnic tolerance of students are carried out. Perspective task of experimental work—development of the richly—technological providing of education of ethnic tolerance of students by facilities of musical club certainly as.

Key words: criteria of estimation of breeding of ethnic tolerance; diagnostic methods; education of ethnic tolerance; indexes of ethnic tolerance; levels of breeding.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2017

Прийнято до друку 23.11.2017

УДК: 378:784.9

Анастасія Маєвська
ORCID iD 0000-0002-3535-4365

аспірант, Київський університет імені Бориса Грінченка,
бул. І. Шамо, 18/2, 04053 Київ, Україна,
a.maievska@kubg.edu.ua

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ

У статті розглядається проблема вокально-виконавського розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва як складний, важливий, цілісний, багатоплановий процес усвідомлення та вдосконалення. Визначена структура вокально-виконавського розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях з постановки голосу, що складається із взаємодії таких компонентів: мотиваційно-орієнтаційного, пізнавально-компетентнісного, рефлексивно-оцінювального, самостійно-творчого. Зроблено висновок, що комплекс вищезазначених компонентів (мотиваційно-орієнтаційний, пізнавально-компетентнісний, рефлексивно-оцінювальний, самостійно-творчий) розкриває логіку їх взаємозв'язку, яка віддзеркалює сутність набуття студентами факультетів мистецтв вищих навчальних закладів синтезованих професійних знань, умінь та навичок вокальної діяльності.

Ключові слова: вокально-виконавський розвиток; музичне мистецтво; постановка голосу; структурні компоненти.

Вступ. Оновлення національної традиційної системи музично-педагогічної освіти полягає, перш за все, у формуванні різнобічно розвиненої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, здатного не лише демонструвати свої педагогічні здібності, алей й презентувати прогрес-